

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

2022-2023

ЗМІСТ

<i>Лексика тюркського походження в лінгвістичному дискурсі та літературно-художніх текстах (зауваження щодо семантики й класифікації)</i> <i>Бирченко Наталія</i>	6
<i>Семантика ФО з компонентом на позначення «душа»</i> <i>Брік Наталія</i>	11
<i>Вербальна репрезентація концепту щастя в поетичній творчості Лесі Українки</i> <i>Вагаршакян Яна</i>	13
<i>Формування риторичної компетентності в старшокласників</i> <i>Варава Діана</i>	17
<i>Погляд: вербалізація невербаліки засобами української фразеології</i> <i>Вейна Анастасія</i>	19
<i>Образ жінки-детектива в романах Андрія Кокотюхи «Життя на карту. Київська сициця» та «Зламани іграшки»</i> <i>Горелова Марія</i>	22
<i>Навчальна доцільність лепбука як кінцевого продукту проєктивної діяльності у вивченні мовних явищ</i> <i>Гусенко Крістіна</i>	23
<i>Вербалізація невербаліки як феномен медіалінгвістики</i> <i>Гутченко Юлія</i>	26
<i>Мовна субкатегорія «одиночності» у поезіях І. Світличного</i> <i>Дечко Анастасія</i>	29
<i>Вербалізація концепту доля у творчості Ліни Костенко</i> <i>Ельшейдт Анастасія</i>	33
<i>Образ мінні у романі Теодора Драйзера «Сестра Керрі»</i> <i>Колесник Марія</i>	35
<i>Світоглядні погляди та ідеї Миколи Хвильового як домінанта художнього світу письменника</i> <i>Коршунова Марія</i>	38

життя: Роман. Підгот. тексту та післямова С. Пінчука. К.: Рад. Письменник, 1991. 190 с.

Вагаршакян Яна

Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наук. кер.: к. філол. н., доц. О.В.Ткач

Вербальна репрезентація концепту щастя в поетичній творчості Лесі Українки

В аспекті лінгвокультурології в щасті як концепті закладено історичну, культурну, інтелектуальну й емоційну інформацію. Щастя як концепт має відображення в об'єктивній реальності, впливає на фізичний і психоемоційний стан людини, містить ресурси логічного й чуттєво-образного пізнання світу, є естетичною й морально-етичною категорією. Леся Українка показує дивну силу слова, поезія для співця є способом життя. Донька Прометея у поетичних творах, використовує широкий спектр вербалізаторів почуття щастя. Як виявило дослідження, концепт щастя в творах письменниці має свою специфіку вербалізації: щастя – це і життя в спокої, щастя – це й безтурботне життя людини, щастя – це й відсутність бентежності, щастя – це й гармонія. Репрезентація концепту щастя в мові відбувається через різні лексичні засоби, фразеологізми, словосполучення, прості речення та ін. Зокрема, репрезентації лексичних одиниць на позначення концепту щастя проводили такі вчені, як С.Воркачов, А.Семилетова, С.Мусійчук, У.Дробішевська, О.Малярчук, Т.Братусь ін. Дослідники розглядають концепт в українській, англійській, російській, польській та німецькій мовах. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» трактує українське слово щастя означає: 1) стан цілковитого задоволення життям, відчуття глибокого вдоволення й безмежної радості, яких зазнає хто-небудь; 2) досягнення, успіх, удача; 3) доля, талан [1: 1637]. У вірші «Давня весна», який умовно складається з двох частин. У

першій частині авторка під впливом пробудження природи малює весну. За допомогою яскравих, емоційно забарвлених епітетів образ весни набуває рис живої істоти: вона «щедра, мила». «За нею вслід прилетіли співучі пташки!» Для більшої виразності поетеса використовує метафори, виражені дієсловами: весна «промінням грала, сипала квітки», «летіла хутко, мов стокрила»; з її приходом «все ожило, усе загомоніло», «співало все, сміялося й бушніло», а дівчина, в якій виявлено туберкульоз, «...лежала хвора і сумна». Згадаймо біографію письменниці. З дев'ятилітнього віку вона тяжко захворіла. Недуга була тяжка, біль пронизував усе тіло і приковував до ліжка. Пробудження природи дівчина спостерігала через вікно. Вона не мала фізичних можливостей відчувати всі запахи весни, і від цього їй ставало боляче. У другій частині вірша Леся відтворює гармонію людини і природи. «Радісна весна» не забула дівчини: «...У вікно до мене Заглянули від яблуні гілки, Замиготіло листячко зелене, Посипались білесенькі квітки» [7]. Використання слів з пестливими суфіксами відтворює стан душі хворої. Цьому ж сприяють здорові (гілки від яблуні заглянули у віно, «посипались білесенькі квітки») і слухові (замиготіли листячко зелене, «прилинув вітер...», «пташині пісні») образи. Побідні вияви життя розгнали сум і тугу: «Моя душа ніколи не забуде Того дарунку, що весна дала; Весни такої не було й не буде ,Як та, що за вікном цвіла» [7] Яка ж ідея вірша? У кожного своя доля, кожен своїм шляхом їде по життю. Щоб бути щасливим, треба навчитися цінувати найменші радості життя. Без долідження поезії Лесі Українки не можемо вибудувати цілісну концепцію творчості письменниці, чие ім'я стало знаковим для української культури ХХ століття. Для творчості Лесі Українки саме поняття щастя є однією з головних тем. Хоча саме щастя для поетеси є досить похмурим та безрадіним. Наприклад у поезії “Я знала ,що будуть сльози,мука...” висловлюється недосяжність щастя у образі квітки папороті : “Може, хутко прийде -година,коли в сльозах побачу — що я навік зів”яла ,помарніла,- і квітка щастя раз назавжди зникла , - як легендарний папороті цвіт”[7]. У поезії “Хто дасть моїм очам потоки сліз?” зображено щастя як яскраве, але швидкоплинне,

явища. «А в серденьку твоєму квіт весняний,- то білий, то рожевий, то червоний, - віночком зацвіте, і той віночок - заквітчає те щастя молоде, - що поцілунком визволяє серце». У вірші «Ні, ти не вмреш, ти щастя поховаєш» поетеса ототожнює щастя з коханням, з взаємними почуттями між чоловіком та жінкою і – що найважливіше – з можливістю бути разом і насолоджуватися стосунками: «зібрався лицар молодий в дорогу, / на гору ту скляну, де щастя спить [...]. / Він на горі єдиним поцілунком / розбив труну і щастя оживив [...]. / Квітки цвітуть, і золотом багряним, / немов огнем, долина пройнялась, / співає щастя над своїм коханим» [3: 357]. У цих рядках простежується асоціювання щастя з весною і буянням цвіту, так само, як і у вірші «Хто дасть моїм очам потоки сліз?»: «А в серденьку твоєму квіт весняний, / то білий, то рожевий, то червоний, / віночком зацвіте, і той віночок / заквітчає те щастя молоде, / що поцілунком визволяє серце» [3: 361]. Старість у вірші «Ні, ти не вмреш, ти щастя поховаєш» Леся Українка розглядає як період суму за нездійсненими мріями, назавжди втраченою можливістю здійснити своє щастя. Передсмертні відчуття описані як проживання своїх нездійснених мрій востаннє, як змога востаннє зануритися в солодке марення про недосягнуте щастя, після чого вже не буде від болю розчарування, а забуття. Смерть замальовується як кінець можливості мріяти про ефемерне і недосяжне щастя. Вірш «Хто дасть моїм очам потоки сліз?»: «А в серденьку твоєму квіт весняний, / то білий, то рожевий, то червоний, / віночком зацвіте, і той віночок / заквітчає те щастя молоде, / що поцілунком визволяє серце» [3: 361]. У цій асоціації відображається інтерпретація щастя як яскравого, феєричного і захопливого, але водночас швидкоплинного, тимчасового, нетривкого, майже ефемерного явища, як і квіти. Щастя та квіти символізують весну та весняне цвітіння у людському житті – вони символізують «золотий вік» людини, юність, молодість, життєвий період сповнений яскравими барвами радісних емоцій та кохання. Але так само, як і квітіння молодості, незворотно минає і щастя. Молодість та щастя залишаються хіба примарами у спогадах персонажів Лесиних віршів та викликають болючу ностальгію [2: 23], як у другій поезії

циклу «Подорож до моря» (1888): «Щастя колишнього хвилі злотисті / Час так швидкий пожира, мов вогонь, – / Гинуть ті хвилі, мов квіти барвисті, / Тільки й згадаєш: «Ох, милий був сон!...»[3: 72]. Ці спогади про щастя видаються настільки далекими, що виникає сумнів, чи трапилася весна душі насправді, як у вірші «Так прожила я цілу довгу зиму»: «Та чи не так, як от тепер весну, / Я бачила кохання, й молодощі, / І все, чим красен людський вік убогий? / Та все було, та тільки за вікном» [3: 317]. Назва вірша «Стояла я і слухала весну» говорить про відчуття щастя: «...співала про любов», «про молодощі,радощі,надії». У поезії «На мотив Міцкевича» Леся Українка, ніби протистоїть можливому відчутті щастя, «Дивлюся на тебе й не можу одвести очей...і сяють ,як мрія мені,твої очі,ті зорі сумні...» Отже, концепт щастя в творах письменниці має свою специфіку вербалізації: щастя – це і життя в спокої, щастя – це й безтурботне життя людини, щастя – це й відсутність бентежності, щастя – це й гармонія, однак щастя – це й отрута однак щастя – це й отрута (за оригінальною інтерпретацією письменниці, щастя – це творіння зла, що має на меті позбавити людство спокійного, безтурботного життя).

Література

- 1. Великий** тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і гол. ред. тВ.Т.Бусел. К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.
- Левченко Г.** Квітковий стиль та уламки орфічного міфу в ліриці Лесі Українки // Слово і час. 2012. № 2. С. 21- 31.
- Леся Українка.** Твори: У 4 т. Т. I / Упоряд. Н. Вишневська; Передм. Л. Міщенко. К.: Дніпро, 1981. 541 с.
- Кирилюк С.** Внутрішній світ особистості в прозі Лесі Українки. Література. Фольклор. Проблеми поетики : Зб. наукових праць. К., 2005. Вип. 22. Ч.2. С.124-140.
- Кордонець О.А.** Осмислення концепту щастя в мініатюрах Богдана Лепкого «Цвіт щастя» та «Щастя» Лесі Українки. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2015. Випуск 2 (34). С. 55-59.
- Тофтул М.Г.** Сучасний словник з етики : Словник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
- 32 вірші геніальної української поетеси Лесі

Українки / <https://osvitanova.com.ua/posts/4692-32-virsha-henialnoi-ukrainskoi-poetesy-lesi-ukrainky>

Варава Діана

Харків, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Наук. кер.: к. к. філол. н., доц. С. О. Марцин

Формування риторичної компетентності в старшокласників

Рівень риторичної підготовки учня залежить від формування й розвитку його риторичної компетентності. У цьому контексті важливо розуміти суть поняття риторичної компетентності як властивості риторичної особистості. Сама риторична особистість – це частковий вияв мовної особистості, носій мови, здатний ефективно володіти стратегіями й тактиками впливового, переконливого мовлення за законами риторики [Кучерук].

Проблемою розвитку риторичної компетенції займалися багато українських науковців, зокрема їй присвятили наукові праці Н. Голуб, Л. Горобець, О. Горошкіна, В. Ницета, Л. Мацько, О. Сальнікова та ін.).

Риторична компетентність – це показник високого рівня комунікативної компетентності носія мови. Зокрема, учений В. Ницета розглядає риторичну компетентність як «володіння риторичними знаннями, уміннями, навичками, якостями особистості, що визначають здатність і готовність до ефективного й оптимального спілкування, реалізовані й закріплені в досвіді комунікативної та риторичної діяльності» [Ницета].

Учений визначає складну структуру риторичної компетентності в шести площинах:

- 1) теоретико-практичній (комплекс мовних і риторичних знань у контексті їх вправного застосування в мовленнєвій і риторичній діяльності);
- 2) організаційно-методологічній (вправність у доборі стратегій і тактик спілкування);